

5. Даниленко В.М. Україна в 1985–1991 рр.: остання глава радянської історії. К.: Інститут історії України НАН України, 2018. 278 с.

Чаурелі Олександр

(м. Миколаїв)

МИКОЛАЇВЩИНА В 1941–1942 РР. НА СТОРІНКАХ ГАЗЕТИ «НОВОЕ СЛОВО»

Проаналізовано газетні матеріали «Нового слова», присвячені Миколаєву та області. Установлено цікаві факти повсякденного життя населення у 1941–1942 рр. періоду нацистської окупації Миколаївщини. Виявлено нові дані щодо періоду нацистської окупації південноукраїнського краю.

Серед джерельної бази регіональної історії ХХ ст., важливе місце посідають періодичні матеріали, які представлені газетами, журналами та часописами. Особливо зростає попит у суспільстві на періодичні видання часів Другої світової війни і нацистської окупації України. Серед науковців, ряд публікацій щодо значення періодичної преси в краєзнавчих дослідженнях оприлюднили С. А. Вишневський [1; 2] та О. В. Гриневич [3].

Серед такої преси була пронацистська ілюстрована російськомовна газета представників російської еміграції «Новое слово». Вона видавалася у Берліні в 1933–1944 рр. Засновником і редактором-видавцем був В. М. Деспотулі, а протягом 1933–1934 рр. редактором був Є. Л. Куммінг. Виходила 1–2 рази на тиждень, мала обсяг 8 смуг, а з квітня 1944 р. – 6 смуг. Усього вийшло не менше 642 номерів.

Більшість політичних і літературних матеріалів становили агітаційні статті й оповідання антибільшовицької та антисемітської спрямованості. Поширювалася у Німеччині та на окупованих територіях Європи і СРСР. Від інших колабораціоністських газет відрізнялася вищим літературним рівнем, оскільки її робили професійні літератори. Серед них були І. Д. Сургучов, В. М. Ільїн, В. І. Горянський, М. М. Февр, В. О. Блюменталь-Тамарін, В. О. Кадашев (Амфітеатров), Р. В. Іванов-Разумник, С. Л. Голлербах, І. С. Шмельов, Б. А. Філістинський та ін. Редактором шахового відділу в 1943 р. був О. О. Альохін [4].

Автором більшості статей і нарисів про стан та життя у Миколаївській області був помічник начальника продовольчого відділу міської управи Лев Скадовський, який підписувався або повністю, або скорочено «Л. С.».

Уперше про наш миколаївський край згадується в одному з березневих номерів газети за 1942 р. У невеличкій статті розповідається про релігійне життя м. Миколаєва. Із вступом німецьких військ до міста влітку 1941 р. жоден з храмів, окрім одного, були зачинені, а внутрішнє оздоблення розграбоване. Незважаючи на це, віруючі звернулися до єдиного священика, який залишився у місті, з проханням здійснення церковних треб, зокрема обряду поховання. Крім того,

німецька комендатура дала на це дозвіл, вказавши на те, що церковне життя може вільно розвиватися у цьому регіоні [5].

Далі в червневому номері за 1942 р. розповідається щодо закінчення посівів в Україні. Так, незважаючи на дуже важкі умови, підняття рівня води в річках, нестачу тракторів та робочої худоби, німецькі керівники сільськогосподарських робіт і місцеве населення добре й вдало закінчують ці посіви. Хоча в Миколаївському окрузі посіви дуже постраждали від березневої негоди, завдяки енергії керівників вдалося усе ж таки виконати більшу частину весняного плану та знову засіяти вимерзлі площі [6].

У липневому номері газети автор статті В. Мороз розповідає про відновлення харчової промисловості України. Цікаво, що на захопленій німецькими військами території розпочалося відновлення саме з харчових підприємств. Адже хлібопекарні, млини, маслобойні, що відновлювалися німецькою військовою владою спільно з місцевими управами, були дуже необхідними для військ Вермахту і місцевих жителів. Створювалися спеціальні відділи, об'єднання та управління. Так, наприклад, до складу об'єднання бродильної промисловості, що діяли на початках державної монополії, увійшли спиртові, горілчані, пивоварні, винні, оцтові та крохмалопаточкові заводи. Підприємства згруповано до територіальних об'єднань у декількох містах України, зокрема й у Миколаєві. Крім того, було відновлено та працювало 3 великих млини, крупорушка і макаронна фабрика в Миколаєві та водяний млин у Первомайську [7].

У серпневому номері кореспондент Л. Скадовський пише про нові форми життя Миколаєва та його господарсько-торгівельну діяльність. Станом на літо 1942 р. в місті нараховувалося 722 кустарів-ремісників, з якими торгівельно-ремісничим відділом проведено велику роботу з визначення їх категорій і дійсної відповідності їх спеціальностей. У 55 приватних магазинах відбувається торгівля хлібом і продуктами, що відпускаються за картками Харчового відділу міської управи. Крім того, приватні власники мають 14 різноманітних магазинів, що продають навіть голубів. Щодо харчування можна сказати наступне, що пообідати і відпочити можна в 5 ресторанах та 5 їдальнях. Крім них також працювало 36 буфетів, 24 кіоски з продажу холодних напоїв, 2 кафе-кондитерські, 8 кіосків з торгівлі тістечок і булочок, а також 17 овочево-бакалійно-гастрономічних крамниць. Цікаво, що Харчовий відділ управи забезпечує обідами 25000 трудівників у 115 їдальнях і продуктами харчування у 12 «закритих» магазинах. Крім того, з перших днів роботи міської управи Миколаєва почали працювати хлібопекарні, які випікали щоденно 20000 т хліба. Так, за 10 місяців своєї роботи вони жодного разу не мали перебоїв, не дивлячись на минулі важкі умови роботи – відсутність палива, світла й води [8].

В одному з наступних серпневих номерів той самий кореспондент розповідає про роботу історико-археологічного музею у Миколаєві. Він пише, що двері історико-археологічного музею уже відкрито. У ньому виставлено 35000 експ., які оглядають відвідувачі. Головне місце відведено найстарішій пам'ятці – Ольвії, відомій давньогрецькій колонії. Вона вважалася заповідником

та опікувалася місцевим музеєм. Таким чином, більшість найцінніших археологічних матеріалів знаходиться в одному із залів цього музею. Незважаючи на проведену роботу науковими працівниками, ще потрібно багато чого зробити щодо приведення усіх музейних матеріалів у порядок. Цікавими є відділи історії Миколаєва, суднобудування Чорноморського флоту і реліквій Севастопольської оборони [9].

Зауважимо, що хоча періодичні видання 1941–1944 рр. є вагомим джерелом, яке містить цікаву інформацію з історії Миколаївщини окупаційного періоду, проте до вміщених у них матеріалів слід ставитись критично. Але саме матеріали газет, разом з архівними документами, свідченнями очевидців допомагають певною мірою відтворити події та становище в області у 1941–1944 рр. Таким чином, ця тема вимагає подальшого дослідження, а саме розвиток народного господарства та повсякденне життя населення Миколаївщини в роки нацистської окупації.

Література

1. Вишневський С. А. Сільськогосподарські відносини в Миколаївській генеральній окрузі в роки німецько-румунської окупації Південної України (1941–1944 рр.). Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. 2014. № 7. С. 70–74.

2. Вишневський С. А. Розвиток культурного життя у Миколаєві та Генеральній окрузі в роки німецької окупації України (1941–1944 рр.). Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Історичні науки. 2014. Вип. 3.38. С. 175–180.

3. Гриневич О. В. Миколаївщина – очима окупаційної преси (1941–1944 рр.). VII Миколаївська обласна краєзнавча конференція «Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження». Миколаїв : Можливості Кіммерії, 2008. С. 17–23.

4. Новое слово (1933–1944). URL: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Новое_слово_\(1933—1944\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Новое_слово_(1933—1944)) (дата звернення: 20.03.2024).

5. Церкви в Николаеве. Новое слово. 1942. 25 марта. С. 7.

6. Посевы на Украине. Новое слово. 1942. 10 июня. С. 3.

7. Мороз В. Восстановление пищевой промышленности Украины. Новое слово. 1942. 12 июля. С. 4–5.

8. Скадовский Л. Николаев (От собственного корреспондента «Нового Слова»). Новое слово. 1942. 2 августа. С. 3.

9. Л. С. Николаев (От собственного корреспондента «Нового Слова»). Новое слово. 1942. 16 августа. С. 4.